

УДК 631.1:637/564 (477.65)

Ю.В. Кернасюк, асп.

Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки", м.Київ

Виробництво високоякісної яловичини як запорука підвищення ефективності скотарства в сільськогосподарських підприємствах Кіровоградської області

Розглядається питання ефективності виробництва яловичини, вплив якісних чинників на ефективність та основні шляхи відродження галузі в регіоні
яловичина, ефективність, якість, окупність

В нових умовах господарювання перед агропромисловим комплексом України стоїть важлива задача-задоволення потреб споживачів шляхом збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції на душу населення, в т.ч. високоякісної яловичини-одного з джерел харчового білка, що сприяє нормальній життєдіяльності людини.

Завданням даної статті є дослідження сучасного стану ефективності виробництва яловичини в регіоні, вивчення динаміки зміни її якісних показників, обґрунтування перспектив подальшого розвитку галузі з урахуванням якісного фактору.

Ситуація, яка склалася в галузі скотарства, як і загалом в тваринництві, досить складна. Незважаючи на позитивні зрушення в аграрному секторі України, що проявилися останнім часом, виробництво тваринницької продукції залишається збитковим, а обсяги її щороку скорочуються. Особливо гостро ця проблема стоїть на регіональному рівні.

Питання підвищення ефективності виробництва м'яса великої рогатої худоби в останні роки висвітлювалися в наукових працях І.І. Андросовича, О.П. Комарницької, О.В. Харчишиної, Р.М. Шелудька та інш.

Слід відзначити, що в цих роботах дослідженню якісних показників виробництва яловичини приділялася недостатня увага. Однак, в умовах, коли ціни не відшкодовують витрат, а вплив окремого товаровиробника на них дуже обмежений, зростає значення якості, як одного з головних чинників забезпечення конкурентоспроможності продукції на ринку.

Складність і багатогранність проблеми якості продукції зумовлена насамперед тим, що вона охоплює всі фази відтворення: розподіл, обмін і споживання. Суть категорії "якість продукції" впливає з теорії товарного виробництва [3]

Відповідно до науково обґрунтованих норм харчування споживання м'яса і м'ясопродуктів на одну особу повинно становити близько 80 кг, з яких не менше половина-яловичина.

Фактично, за нашими розрахунками, у 2003р. в Кіровоградській області виробництво м'яса всіх видів в забійній вазі на одну особу становило 49,4 кг, в т.ч. 20 кг яловичини, що не відповідає нормам повноцінного харчування (табл.1).

Таблиця 1 - Виробництво та споживання м'яса на одну особу в Кіровоградській області

Роки	Виробництво на одну особу, кг		Споживання на одну особу, кг		Рівень самозабезпечення, %			
					м'ясо і м'ясо-продукти		яловичина	
	м'ясо і м'ясо-продукти	яловичина	м'ясо і м'ясо-продукти	яловичина	виробництво/споживання	до раціональної норми*	виробництво/споживання	до раціональної норми**
1990	128,3	55,2	76,5	32,8	167,7	160,3	168,3	167,3
2001	43,6	16,3	35,8	14,3	121,7	54,5	114	49,4
2002	46,6	19,2	35,9	14,4	129,8	58,2	133,3	58,2
2003	49,4	20	38,6	15,2	127,9	61,7	131,6	60,6

*М'ясо і м'ясопродукти-80 кг

**Яловичина-33 кг

Недостатній рівень споживання м'яса і м'ясопродуктів обумовлений в значній мірі низькою купівельною спроможністю більшої частини населення регіону, зменшенням обсягів виробництва яловичини в сільгосппідприємствах, незадовільними якісними показниками розвитку галузі.

Про це свідчать результати аналізу розвитку галузі скотарства протягом 1990-2003рр. (табл.2).

Таблиця 2 - Основні показники виробництва м'яса великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах

Показники	Роки						2003 у % до	
	1990	1999	2000	2001	2002	2003	1999	1990
Середньодобовий приріст, г	398	267	245	296	318	295	110,5	74,1
Середня жива маса однієї голови ВРХ, реалізованої на забій, кг	381	219	228	238	266	255	116,4	66,9
Середня забійна маса однієї голови ВРХ, кг	204	129	130	143	162	155	120,1	75,9
Вихід приплоду на 100 корів, голів	85	73	62	74	75	70	95,9	82,3
Витрати кормів на 1 ц приросту, ц.к.од.	11,61	8,29	6,82	15,2	15,13	15,41	185,8	132,7
в т.ч. концентровані, ц.к.од.	2,18	1,19	0,87	2,32	2,84	2,37	199,1	108,7
Затрати праці на 1 ц приросту, люд.-год	39,4	147,2	163,2	128	119,4	112	76,1	284,2

Із даних таблиці 2 видно, що середньодобовий приріст великої рогатої худоби на вирощуванні і відгодівлі із року в рік залишається низьким. Так, якщо в 1990 році цей показник становив 398 г, то в 2003 році- 295 г.

Необхідну масу для реалізації молодняк великої рогатої худоби набирає у віці 35-37 місяців замість 16-18 місяців [1]. В результаті вихід м'яса (забійна маса) на голову великої рогатої худоби в господарствах області становить в середньому 155 кг проти 204 кг в 1990 році.

За результатами проведеного дослідження по визначенню ефективності виробництва м'яса великої рогатої худоби доведено, що причинами зниження м'ясної продуктивності є слабка матеріально-технічна база, значне скорочення чисельності поголів'я великої рогатої худоби, недостатній рівень годівлі тварин та екстенсивний характер розвитку скотарства, що простежується в істотному зростанні затрат праці, кормів і матеріально-грошових засобів на одиницю продукції.

Головна причина низької продуктивності великої рогатої худоби-слабка кормова база і як наслідок недостатній рівень годівлі тварин. Річні витрати кормів на умовну голову худоби в сільськогосподарських підприємствах області становлять в середньому 28,5-29,0 ц.корм.од., тоді як для середньоінтенсивного ведення галузі потрібно 36-40 ц корм.од. і 45-50 ц корм.од.-для високоінтенсивного ведення скотарства.[1].

Незбалансована структура раціонів годівлі, низький вихід кормів з 1 га і невисока їх якість є причинами зменшення ефективності їх використання і оплати продукцією.

Постійний дефіцит фінансових ресурсів змушує сільгосппідприємства використовувати концентрати власного виробництва, які подекуди є незбалансованими за основними поживними речовинами та протеїном. Внаслідок цього за останні три роки витрати кормів на 1 ц приросту живої маси великої рогатої худоби зросли порівняно з нормативними показниками майже в 1,4 раза. За умов 2003 року при раціональному використанні цих кормів в сільгосппідприємствах області можна було б додатково отримати 26,7 тис.ц яловичини (табл. 3).

Таблиця 3 - Резерви зростання обсягів виробництва м'яса ВРХ в сільськогосподарських підприємствах

Показники	Роки		
	2001	2002	2003
Фактично отримано приросту ВРХ, тис. ц	88	85,9	66,7
Витрати кормів за нормою • на фактичну продукцію, тис.ц корм. од.	968	945	734
Фактично використано кормів, тис.ц корм.од.	1338	1300	1028
Недовикористаний резерв росту обсягу виробництва продукції, ц	33636	32272	26727

- На 1 ц приросту ВРХ за нормою витрати кормів повинні становити 11 ц корм.од.

Одним із основних якісних показників ефективності виробництва м'яса великої рогатої худоби є вгодованість худоби, з покращенням якої збільшується вихід м'яса, а отже зростає і виручка від реалізації [1].

Аналіз даних по 21 району області за 2003 рік свідчить, що із всього поголів'я великої рогатої худоби, реалізованого переробним підприємствам сільгосппідприємствами, лише в 8 районах середня жива маса однієї голови худоби була вище 350 кг.

Для оцінки потенційних резервів зростання доходу та підвищення окупності нами проведено порівняльний аналіз 21 району Кіровоградської області за виробничо-економічними показниками та визначено економічний ефект від виробництва високоякісної яловичини (табл. 4).

Економічну ефективність виробництва високоякісної продукції розраховували за формулою (1):

$$D_e = (\Delta C_i - \Delta C_b) \times P, \quad (1)$$

де D_e - додаткова виручка від реалізації високоякісної продукції, грн.;

ΔC_i - різниця між ціною 1 т високоякісної продукції та ціною продукції базисної якості, грн.;

ΔC_b - різниця між собівартістю 1 т високоякісної продукції та собівартістю продукції базисної якості, грн.;

P – кількість високоякісної продукції, т;

Таблиця 4 - Результати від реалізації ВРХ на м'ясо сільськогосподарськими господарствами переробним підприємствам, 2003 рік

Райони	Голів	Тонн живої ваги	Середня жива вага однієї голови, кг	Повна собівартість 1 тонни, грн	Реалізаційна ціна 1 тонни, грн	Прибуток, збиток на одну голову (+,-), грн	Рентабельність, %
Бобринецький	231	64	277	6046,4	2848,6	-885,9	-52,9
Вільшанський	433	168	388	4400,1	2719	-652,2	-38,2
Гайворонський	438	150	342	5201,8	2838,4	-809,3	-45,4
Голованівський	9	2	222	5080	3350	-384,4	-34
Добровеличківський	454	160	352	5333,5	3098,1	-787,8	-41,9
Долинський	309	87	282	3345,7	2304,3	-293,2	-31,1
Знам'янський	402	158	393	5541,1	3270,9	-892,3	-40,9
Кіровоградський	844	308	365	4922,5	3378,2	-563,5	-31,4
Компаніївський	773	259	335	4518,9	3089,2	-479	-31,6
Маловисківський	131	41	313	5737,9	3575,6	-676,7	-37,7
Новгородківський	337	114	338	4017,2	3264	-254,8	-18,7
Новоархангельський	1281	404	315	4775,1	2994,6	-561,5	-37,3
Новомиргородський	109	37	339	4924,3	3105	-617,6	-36,9
Новоукраїнський	699	224	320	5227,6	3476,4	-561,2	-33,5
Олександрівський	139	53	381	5651,3	2590,7	-1167	-54,1
Олександрійський	514	164	319	5674,8	2629,4	-971,7	-53,7
Онуфріївський	387	112	289	4355,3	2200,9	-623,5	-49,5
Петрівський	2198	822	374	3974,0	3431,3	-202,9	-13,6
Світловодський	207	49	237	5418,0	2016,3	-805,2	-62,7
Ульяновський	353	142	407	4888,2	3338,7	-623,3	-31,7
Устинівський	1359	126	351	4561,4	3179,4	-128,1	-30,3
Всього по області	10607	3644	344	4899,4	3137,1	-605,4	-35,9

Так, за розрахунками, за умов досягнення сільгосппідприємствами області якісних та економічних показників Петрівського району-середня жива вага однієї голови 374 кг, повна собівартість 1 тонни 3974 грн, реалізаційна ціна 1 тонни 3431,3 грн товаровиробники регіону можуть отримати додаткову виручку в розмірі 4,44 млн. грн.

Виробництво високоякісної яловичини в сучасних умовах стримується відсутністю еквівалентних економічних відносин між сільськогосподарськими і м'ясопереробними підприємствами, недоліками ціноутворення, низьким споживчим попитом. Зокрема академік В.Я.Месель-Веселяк зазначає, що паритетність галузей вимагає дотримання закону вартості, за якого ціна є грошовим виразом вартості товару і визначається кількістю суспільно необхідної праці, як уречевленої (вартість основних фондів, матеріальних оборотних засобів), так і живої (витрати на її оплату)[2].

Сьогодні як ніколи для підвищення ефективності виробництва високоякісної яловичини необхідна суттєва державна підтримка галузі, стимулювання розвитку спеціалізованого м'ясного скотарства, створення системи пільгового кредитування, надання галузі кормовиробництва пріоритетного значення.

У 2003 році, з метою стимулювання вирощування великої рогатої худоби до високовагових категорій, держава значно підвищила доплати за 1 кг прийнятої живої маси молодняку молочних і комбінованих порід до 1,30 грн, молодняку м'ясних порід, типів та їх помісей-1,50 грн. Сільгосптоваровиробникам області було сплачено доплат на 2510 тис.грн, що на 1222,6 тис.грн більше проти 2002 року.

Однак, незважаючи на ці заходи, виробництво м'яса великої рогатої худоби залишається збитковим. У 2003 році з 264 сільськогосподарських підприємств, які реалізовували велику рогату худобу на м'ясо, 248 (93,9 %) отримали збитки на загальну суму 27325,2 тис.грн., що на 5469,2 тис.грн більше проти минулого року. За останні п'ять років третина господарств згорнула скотарство як галузь.

Основною причиною занепаду галузі є економічна невідповідність виробництва яловичини. У 2003 році середня реалізаційна ціна 1 ц приросту ВРХ відшкодовувала лише 54,8 % виробничих витрат. (табл. 5)

Таблиця 5 - Економічна ефективність виробництва яловичини в сільськогосподарських підприємствах області

Показник	Роки					2003 до 1999, %
	1999	2000	2001	2002	2003	
Витрати на 1 голову ВРХ, грн	591	529	639	714	691	116,9
Повна собівартість 1 ц живої маси ВРХ, грн	392,97	384,69	458,81	491,49	489,94	124,6
Реалізаційна ціна 1 ц, грн	143,00	195,76	336,87	269,69	249,09	174,2
Рентабельність, %	-63,6	-49,1	-26,6	-45,1	-49,2	+14,4

Щоб забезпечити в таких умовах просте відтворення галузі (5% рентабельності) необхідно реалізовувати яловичину по ціні 514,4 грн за 1 ц проти 249,09 грн, або підвищити продуктивність худоби до 750 г. Із всього вищевикладеного зрозуміло, що проблема підвищення ефективності виробництва яловичини є однією з найбільш важливих в сільському господарстві. Її вирішення можливе на основі використання новітніх досягнень науково-технічного прогресу, які дозволяють значно підвищити продуктивність худоби, скоротити строки її вирощування та відгодівлі, покращувати якість м'яса та знижувати витрати на одиницю продукції.

Аналіз сучасного стану виробництва м'яса великої рогатої худоби в регіоні показав, що відродження галузі можливе лише на якісно новому технологічному рівні, який дозволить більш повно реалізувати генетичний потенціал тварин, раціонально використовувати корма, енергетичні і фінансові ресурси, основні фонди та отримувати високоякісну екологічно чисту продукцію.

Список літератури

1. Зимняков В., Сергеева И., Сергеев А. Качество говядины-основной фактор развития скотоводства // Молочное и мясное скотоводство, 2004, №2, С.7.
2. Месель-Веселяк В.Я. Реформування аграрного виробництва.-К.: Інститут аграрної економіки УААН, 1999.-С.172.
3. Фінансовий і ціновий механізм АПК в умовах переходу до ринку /П.Т.Саблук, М.Я.Дем'яненко, О.М.Шпичак та ін.; За ред. П.Т.Саблука, М.Я.Дем'яненка, О.М.Шпичака, Д.В.Полозенка.-К.: Урожай, 1993.-С.217-218.

Рассматриваются вопросы эффективности производства говядины, влияние качественных факторов на эффективность та основные пути возрождения отрасли в регионе.

The questions to efficiency production beef, influences qualitative factor on efficiency and main ways of the rebirth to branches in region.